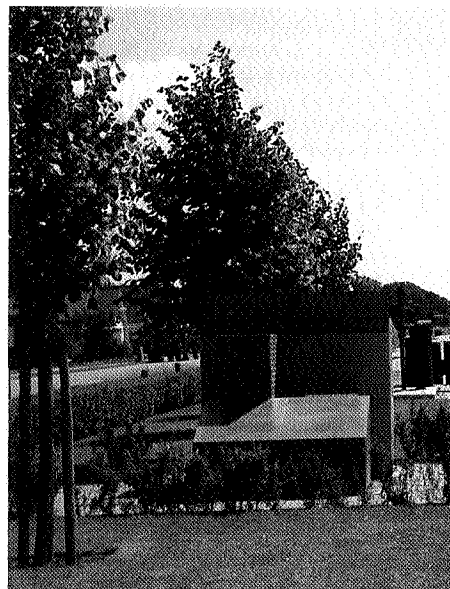

Waterweg als bouwwerk in Erica

Ansje Monkhos

Erica in Zuidoost Drenthe: een veenkoloniaal dorp zo ongeveer op het uiterste puntje van de Verlengde Hoogeveense Vaart. Langgerekte bebouwing langs het eindeloos lange veekanaal. Op een zonnige zomerdag biedt het ritje langs de vaart bijna alles wat een rechtgeaarde Noorderling zich kan wensen. Prachtige luchten, zwartbonte koeien, akkers met graan en bloeiende aardappelplanten, schapen, veulens, vissers langs het water en plezierjachtjes op het water. En zowaar bij Veenoord vlakbij Nieuw Amsterdam een trotse molen. Eigenlijk ontbreekt het echte veenkoloniaal gevoel. Dat is somber en saai. En of het allemaal niet op kan staan daar opeens langs de vaart bij de sluis van Erica nog een cadeautje: een hemelsblauwe kunstwerk van de Groningse Wia van Dijk. *'Dit kunstwerk heeft als titel Waterweg als bouwwerk'*, zo staat er op de messing tekstplaat te lezen. *'Het is hier geplaatst in het kader van de realisatie van het wateraanvoerplan in de provincie Drenthe.'*

Het was vooral het thema water dat Wia van Dijk, die in 1954 in Assen is geboren en woont en werkt in Groningen, aansprak toen ze inschreef voor de opdracht van de provincie Drenthe. Aanvankelijk luidde de opdracht anders. Het kunstwerk moest een wandobject worden tegen de sluiswand.

Direct zichtbaar voor de opvarenden van de boten die in de sluis worden geschut. *'Op de een of andere manier kon dit plan niet doorgaan, de plek was voor iets anders bestemd. Het bleek dat we zelf een geschikte locatie bij de sluis moesten zoeken'*, aldus Wia van Dijk, die de eerste keer dat ze ter plaatse kwam nogal

schrok. *'Eigenlijk was mijn eerste indruk: oh, jee, daar een kunstwerk. Temeer omdat er in de buurt al meer kunst staat. Ik dacht, moeten die mensen nu om de kilometer een beeld tegenkomen.'*

Massa tegenover massa

Ook de plek zelf leverde aanvankelijk nogal wat hoofdbrekens op. *'Een heel vervelend stuk'*, aldus Wia van Dijk, die bij de sluis werd geconfronteerd met een vrij rommelige situatie. Een sluisgebouwte, een raar soort dranghekken om te voorkomen dat de sluis als sluiproute naar de overkant wordt gebruikt,

heggetjes, die niet te hoog mogen en een rijtje nieuwe lindebomen. 'Ik kwam dan ook al vrij snel tot de overtuiging, dat het sluisgebouw eigenlijk het enige rustpunt op deze plek is. Daar moest ook de relatie met mijn werk liggen. Massa tegenover massa. Bovendien wilde ik niet de indruk wekken dat er weer kunst stond. Het moest lijken alsof het ook een functie zou kunnen hebben. Ik noem het dan ook liever geen beeld maar een bouwwerk, net als het geconstrueerde systeem van een sluis met een gemaal voor mij iets in zich geeft van een bouwwerk.'

Het blauwe waterwerk bij de sluis in Erica, foto's Ansje Monkhost

Eigen gebiedje

In eerste opzet was het beeld opgesplitst in twee delen, als een soort wachters naast de entree van het gebied. 'Maar dan werd mijn beeld wel heel erg toegepast. Dan ging verloren wat ik eigenlijk wilde zeggen. Tot ik opeens dacht: verrek waarom maak ik het pad niet breder en doe in feite hetzelfde als wat er met het kanaal gebeurt. Dat wordt bij de sluis ook vernauwd, om achter de sluis weer breder te worden.

Het hekwerk dat uit veiligheidsoverwegingen was voorgeschreven kreeg op die manier ook een functie, namelijk als afsluiting voor de sluis. Bovendien is het een herhaling van de bekken van de sluis zelf en dat past mooi in mijn visie dat het bouwwerk een afgietsel moet zijn van het schutstelsel van de sluis. Nu is het gebied nog vrij open, maar als de haag wat is gegroeid, wordt het meer een eigen gebiedje. Ik denk dat het geheel dan ook logischer wordt. De openheid is dan verdwenen, behalve voor de opurenden van de boten en dat is ook de bedoeling. Die zien dan ook echt het niveau verschil, net als in de sluis zelf.'

Waterstanden

De vorm en de massa van het beeld zijn afgeleid van de verschillende waterstanden bij de sluis. 'Het beeld geeft in feite weer wat je ook ervaart als je wordt geschut. De afwisseling van hoog en laag water en de schutkolk. Als je in de sluis zit verandert geleidelijk het zicht op het beeld en krijg je in feite te zien wat er op dat moment ook met jezelf en je boot gebeurt.'

Daarentegen is wat de weggebruiker ziet een beeld dat het gebied afsluit. Ook symbolisch want in werkelijkheid is het voor de weggebruiker ook verboden gebied. Drie elementen elk in een andere kleur blauw verbeelden het gegeven van de diverse waterstanden. Het hoge element met de ronde schijven symboliseert de hoge waterstand en het gemaal met zijn pompen, die het water in deze streek op peil houden. Het middendeel toont de hoge en de lage waterstand van de Verlengde Hoogveensche Vaart, die door middel van de sluis op gelijke stand wordt gebracht. De ingesloten verdieping tussen het hoge en het lage blok geeft de sluis in ruststand weer. Het hellende lage deel symboliseert het afstromende water. Een gedeelte van het beeld is van blauw geglazuurd baksteen, het andere gedeelte van gepigmenteerd beton. 'Omdat ik veel in beton werk, was het een uitdaging voor me om ook eens een ander materiaal ernaast te gebruiken. Gemalen zijn altijd betegeld en zien er daardoor heel clean uit en dat wilde ik benadrukken. Bovendien heeft het sluiswachtershuis ook hetzelfde formaat bakstenen en dat wilde ik in het beeld laten terugkomen. Blauw heb ik gekozen omdat het geheel toch vrij zwaar is. Het hemelsblauw zorgt ervoor dat het bouwwerk bijna in de lucht opgaat en er een geheel mee vormt. Ook zit er

Wia van Dijk

veel blauw in de sluis zelf, dus die link ligt er ook weer. Voor een leek die de tijd er voor neemt en goed kijkt, moeten er genoeg aanwijzingen zijn om het bouwwerk en de intentie te begrijpen.'

Openbaar toilet

Maar van de huidige sluiswachter hoeft het niet en hij begrijpt het ook niet. Als een echte veenkoloniaal sombert hij, dat het een klomp steen en beton is. 'Er komt nooit iemand kijken, bovendien moet ik altijd die messing plaat schoonpoetsen.' En boten komen er volgens hem ook niet langs, want pleziervaartuigen hebben voorbij Erica niets te zoeken. 'Het is geen doorgaande route. Bij Klazienvaen houdt de vaart op. Bovendien stinkt het er. De vaart is wel uitgebaggerd maar die rotzooi van Akzo en dergelijke ligt nog op de bodem te stinken. Daar ga je voor je lol niet naar toe,' moppert hij terwijl hij mij van de sluis wegstuurt omdat er een binnenschip aankomt dat moet worden geschut. Het blijkt de Wim H. uit Emmen te zijn, een van drie binnenschepen die er volgens de sluiswachter per week moeten worden bediend. Wim H. en zijn vrouw stappen van boord en beginnen eigenhandig te zwengelen aan ijzeren stangen. 'Ik dacht eerst dat het een openbaar toilet was of een doucheruimte. Van dat geld hadden ze beter de sluis automatisch kunnen maken,' zo meent de binnenschipper. Je zou er depressief van worden zonder het hemelsblauwe presentje van Wia van Dijk ...